

Sbírka Muzea dělnického hnutí – rozsáhlý soubor předmětů, archiválií a knih

Jolana Tothová

sbírky

1 Ústav dějin KSČ byl pověřen vybudováním Muzea revolučního hnutí usnesením politického sekretariátu ÚV KSČ z 2. dubna 1952 a usnesením vlády z 29. dubna 1952 (NA Praha, fond Ústav dějin KSČ, a. j. 815, karton 113). Citováno z: SOMMER, Vítězslav. *Angažované dějepisectví: stranická historiografie mezi stalinismem a reformním komunismem (1950–1970)*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2011. České dějiny; sv. 2. s. 89.

2 Kromě toho, že řada vystavených předmětů přešla do MKG, tak se do jeho sbírek dostal i obraz Dělník od Jana Čumpelíka, který je návrhem na plakát Výstavy revolučních bojů. Popis příprav a průběhu výstav viz: SOMMER, Vítězslav. *Angažované dějepisectví: stranická historiografie mezi stalinismem a reformním komunismem (1950–1970)*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2011. České dějiny; sv. 2. s. 76–88.

3 25 let Muzea Klementa Gottwalda, Praha, 1979, s. 3.

4 K tématu viz: ELIÁŠOVÁ, Libuše. Gusta Fučíková a pozůstalost Julia Fučíka. In: PODHAJSKÝ, František A. (ed.). *Julek Fučík - věčně živý!*. 1. vyd. Brno: Host, 2010, s. 77–92.

Mgr. Jolana Tothová
Národní muzeum – Historické muzeum
jolana_tothova@nm.cz

The Working Class Movement Museum Collection – Extensive Array of Objects, Archives and Books

Abstract: *The Collection of the Working Class Movement Museum results from a fusion of three Prague museums – the Klement Gottwald Museum, the V. I. Lenin Museum and the Julius Fučík Museum, which were taken over and completed by the Working Class Movement Museum in 1990. For the reason of securing the completeness of the Collection, the Working Class Movement Museum donated it to the National Museum in 2014. The Collection of hundreds of thousands of items consists of collectibles (e.g. works of visual art, posters, military objects, flags and standards, honours and documents of social events and also photographic and film materials), archive records (some personal possessions of Klement Gottwald, Antonín Zápotocký, Julius and Gusta Fučík, a collection of the written materials and of the small prints and archives of the original museums) and library items (publications from the 19th and 20th centuries focused on the history of the social movements and the processes). This paper presents both the origins and the content of the Collection and summarises the process of its change of location and deposition and also the creation of the new concept regarding the treatment of the museum funds.*

Keywords: *The Working Class Movement Museum, the Klement Gottwald Museum, the V. I. Lenin Museum, the Julius Fučík Museum, collection, collection item, moving the collection, museum collections, library*

Původ a zaměření Sbírky

Sbírka Muzea dělnického hnutí (dále jen Sbírka), již je věnován tento příspěvek, je obecně vzato pramenem především československých dějin s časovým přesahem do 19. století a s navazujícím kontextem mezinárodních souvislostí. Sbírku vytvořilo v roce 1990 Muzeum dělnického hnutí, které po transformaci Muzea Klementa Gottwalda, Muzea V. I. Lenina (obr. 1) a Muzea Julia Fučíka převzalo jejich sbírkové fondy a Sbírku i nadále doplňovalo. Zachoval se tak ucelený soubor sbírkových předmětů, archiválií a knihovny, jenž byl komplexně vytvářen desítky let.

Muzeum Klementa Gottwalda (dále MKG) bylo otevřeno 23. listopadu 1954 v budově bývalé Městské spořitelny v Rytířské ulici v Praze 1. Vznik muzea nazvaného Mu-

zeum revolučního hnutí byl schválen usnesením vlády v roce 1952¹ především na základě ohlasu výstav z předchozích let – *Výstava revolučních bojů* (1949) v Národním památníku na Vítkově a *Tricet let KSČ* (1951).² Po smrti Klementa Gottwalda bylo rozhodnuto nazvat muzeum jeho jménem. Instituce plnila funkci „seznamovat prostřednictvím historických památek širokou veřejnost s bohatou a slavnou revoluční minulostí a přítomností našich národů, revolučního dělnického hnutí a komunistické strany Československa.“³

Muzeum Julia Fučíka (dále MJF) bylo otevřeno v únoru 1988 a organizačně fungovalo jako pobočka MKG. Základem jeho sbírky byla pozůstalost Julia a Gusty Fučíkových, kterou MKG z části získalo darem od Gusty Fučíkové a z části při vypořádávání její pozůstalosti, kterou odkázala KSČ.⁴ Sídlem muzea byly prostory

Galerie Hollar v budově Fakulty žurnalistiky na Smetanově nábřeží v Praze 1.

Muzeum V. I. Lenina (dále MVIL) vyšlo z tradice „Leninovy síně“, která byla v květnu 1945 otevřena v Lidovém domě v Hyberské ulici na Praze 1, tedy v budově, kde se v lednu 1912 za Leninovy účasti konala VI. (pražská) všeruská konference Sociálně demokratické dělnické strany Ruska. Zde sídlilo i MVIL po celou dobu svého fungování. První jeho expozice byla otevřena 21. ledna 1953.⁵ Instituce se zaměřovala na muzejní a politicko-výchovnou činnost s důrazem na mezinárodní dělnické hnutí, a především osobnost a význam Vladimíra Iljiče Lenina.

Stejně jako všechny obdobné muzejní a galerijní instituce se i zaměření této trojice muzeí proměňovalo dle aktuálního historického vývoje a zadání zřizovatele. Reinstalace expozic MKG i MVIL byly prováděny především k příležitostem kulatých výročí instituce či významných událostí, projevil se zde i změny druhé poloviny 60. let 20. století a následná revize v ob-

dobí normalizace.⁶ Proto kromě sbírkových předmětů tvoří důležitou součást Sbírkový právě exponáty a makety z jednotlivých expozic, včetně těch starších, a též doklady navazující výstavní, přednáškové a vzdělávací činnosti těchto institucí. Prezentace těchto aktivit a rozbor sbírkotvorné činnosti uvedených muzeí si zaslouží samostatnou studii.

Sbírka Muzea dělnického hnutí zahrnuje fondy (muzejní, archivní, knihovní) vybraných úseků revolučních událostí

Obr. 1: Plakát Muzeum V. I. Lenina. Znovuotevření stálé expozice / listopad 1987. Autor: Rostislav Vaněk, 150 x 210 mm. Národní muzeum, Sbírka Muzea dělnického hnutí, fond Plakáty.

Obr. 2a+b: Busta Rosy Lucemburgové od Waltera Arnolda byla darována v roce 1976 XV. sjezdu KSČ. Fotodokumentace zachycuje stav před (a) a po restaurování (b) před výpůjčkou do Židovského muzea ve Vídni. Národní muzeum, Sbírka Muzea dělnického hnutí, fond Výtvarné umění. Foto: Autorka a Olga Tlapáková, 2017.

5 PUBAL, Václav. *Muzea, galerie a památkové objekty v ČSR. Praha: Národní muzeum, 1973. Muzejní práce Národního muzea v Praze; sv. 15, s. 37.*

6 Základní přehled o historii a expozicích MVIL, MKG a dalších čs. muzeí se zaměřením na dělnické hnutí v období počátku 70. let viz: PUBAL, Václav. *Muzea, galerie a památkové objekty v ČSR. Praha: Národní muzeum, 1973. Muzejní práce Národního muzea v Praze; sv. 15. Podrobnější informace včetně fotodokumentace obsahují publikace vydané samotnými muzei – výběr z nich viz Použité zdroje.*

Obr. 3: Skleněný věnec na rakev presidenta Klementa Gottwalda, věnováno zaměstnanci národního podniku Železnobrodské sklo. V současnosti je tento z malých lístečků skládaný věnec s průměrem 100 cm součástí expozice Národního památníku na Vítkově. Národní muzeum, Sbírka Muzea dělnického hnutí, fond Společnost a spolkový život. Foto: Alžběta Kumstátová, 2015.

7 Sbírka MDH zahrnovala více než 700 tisíc jednotlivých položek, z nichž většina byla převzata do Sbírky v Národním muzeu. Některé předměty, archiválie a knihy byly předány např. Národnímu archivu, Vojenskému historickému ústavu, Knihovně M. Ransdorfa, Klubu společenských věd ad. Informace převzaty od ředitelky Muzea dělnického hnutí, o. p. s. Libuše Eliášové.

8 Převážně se jednalo o umělecké předměty a jednotlivosti, zprostředkované Ministerstvem pro hospodářskou politiku a rozvoj ČR, i dokumentaci od Státního ústředního archivu, Svazu žen, závodů ad. Informace převzaty od ředitelky Muzea dělnického hnutí, o. p. s. Libuše Eliášové.

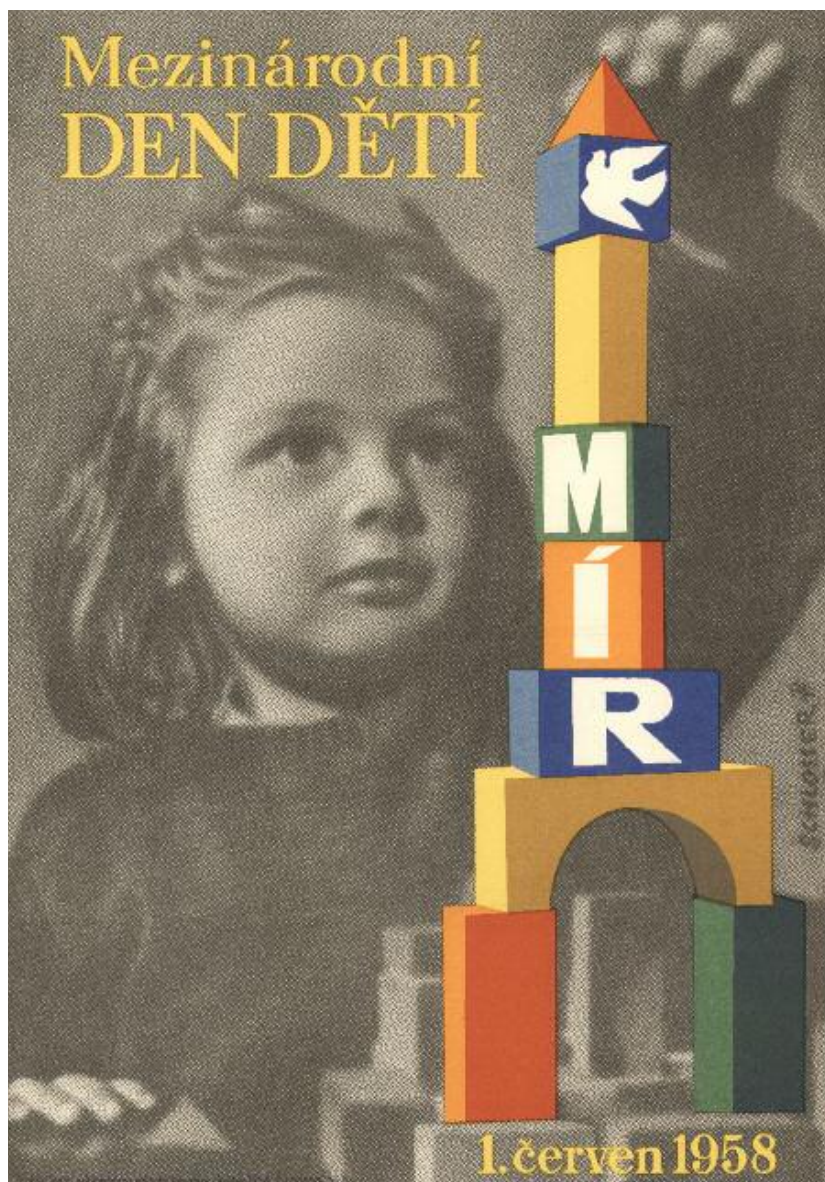
československých dějin, které ve formě expozic, výstav, politickovýchovných, reprezentativních, publikačních a dalších aktivit vytvářely prezentaci historie a vývoje dělnického hnutí, Komunistické strany Československa a také tehdejší současnosti – rozvoje socialistické společnosti v ČSSR a v sovětském bloku. Přestože činnost těchto muzeí v zásadě podléhala politickému vedení státu, čímž byla ovlivněna zejména prezentace sbírek, tak celkový koncept sbírkotvorné činnosti s velmi širokým záběrem od nejvýznamnějších akvizic až po ty, které dokládají každodennost či jednotlivé osoby - od presidentů po řadové účastníky historických událostí, umožnil vytvořit významný pramen našeho i budoucího poznání doby. A dle obsahu Sbírky se dá říci, že byla tato určitá privilegovanost k jejímu prospěchu. Ve Sbírce soustředěné unikátní předměty a dokumenty i drobné jednotlivosti z pozůstalostí a darů, stejně jako například soustavné sběry od státních organizací a institucí mají hodnotu v rámci celku Sbírky a jejich velký potenciál je právě ve vytvoření kontextu a konkretizaci obrazu událostí pro současné výstavní, vzdělávací i badatelské projekty. V neposlední řadě je také třeba uznat, že unikátnost Sbírky je vůbec v jejím zachování v takovémto rozsahu⁷ a že do ní byly zahrnuty předměty a materiály z různých institucí

a organizací po roce 1990, doplňované do roku 2017 sběrem zejména dokumentace současnosti.⁸

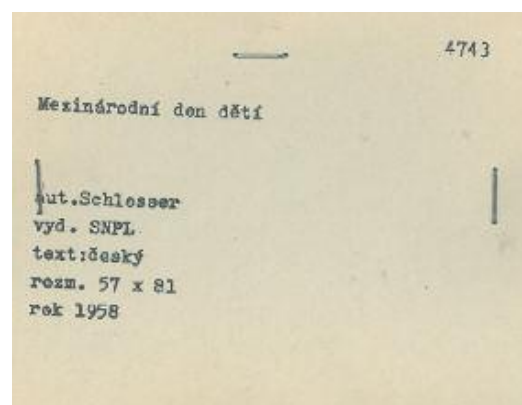
Stěhování a ukládání

Sbírka byla darována Muzeem dělnického hnutí o. p. s. Národnímu muzeu v roce 2014 s podmínkou zachování její celistvosti.⁹ Přebírání rozsáhlého souboru o stovkách tisíc položek probíhalo v letech 2014–2017 formou číslovaných protokolárních zápisů. V počátku se začínalo optimálním způsobem, tedy přesunem předmětů jednoho typu a protokolárními záznamy jednotlivých položek, doplněnými digitální fotografickou dokumentací. Takto byly přestěhovány především významné celky výtvarného umění - obrazy a plastiky, soubor praporů a vlajek, modely a uniformy. Zároveň se připravovaly prostory pro uložení Sbírky, především v ústředním depozitáři Historického muzea v Terezíně. Pro uložení 3D sbírkových předmětů, archivních materiálů a knihovny (části zpracovávané Oddělením novodobých českých dějin) byly určeny prostory v ústředním depozitáři Terezín I. Pro sbírkový fond Fotografie a audiovizuální média, soubor politických brožur a knihovnu (její část zpracovávanou Knihovnou Národního muzea) byly vyčleněny prostory v ústředním depozitáři Terezín II. Fotoarchiv pozitivů byl uložen v Nové budově Národního muzea v Praze.

Bohužel v květnu 2015 došlo v budově Muzea dělnického hnutí k havárii rozvodů inženýrských sítí a část depozitářů Sbírky byla zasažena vodou. Vzhledem k okolnostem a také riziku vzniku plísní, jejíž výskyt je v takovýchto případech obvyklý, již nebylo možné pokračovat s protokolárním přebíráním jednotlivých položek a převzetí probíhalo po celcích dle uložení a typu ohroženého materiálu, které byly specifikovány včetně rozsahu do protokolárních zápisů. Do balení a převozu se muselo také zapojit více pracovníků Národního muzea a stěhovací firmy. Jednotlivé předměty k převozu se nejprve musely vybrat z úložných prostor,

Obr. 4a: Plakát Mezinárodní den dětí. 1. červen 1958. Autor Wolfgang A. Schlosser, 825 x 575 mm. Národní muzeum, Sběrka Muzea dělnického hnutí, fond Plakáty.

Obr. 4b+c: Karta tematického katalogu plakátů Muzea Klementa Gottwalda s údajemi a fotografií plakátu.

z jednotlivých podlaží přemístit na místo balení, zabalit pro přepravu, srovnat na palety a ty ještě zabalit ochrannou fólií. Až následující den se mohl konat převoz do Terezína, kde se vše muselo vyložit a uložit do provizorního depozitáře.¹⁰ Celý Národním muzeem převzatý soubor knihovny Muzea dělnického hnutí bylo třeba sterilizovat kvůli riziku plísň.¹¹ Mezi termíny převozu probíhalo vybalování, třídění do jednotlivých fondů, kontrola stavu (zvláště biotického napadení), převoz do jednotlivých místností depozitáře či k restaurátorkám a vytváření lokálních seznamů již uložených předmětů. Samozřejmostí pro kurátory a archiváře již byly přípravy rešerší, výpůjčky pro výstavy i prezentace Sběrky formou článků a příspěvků na konferencích.

Zvláštní pozornost si zaslouží problematika přípravy depozitáře, kdy se pro každý typ fondu hledal prostor a zařízení dle rozsahu, velikosti a optimálního způsobu uložení daného materiálu. A to vše při trvalém nedostatku depozitárních místností. I když v Národním muzeu lze tuto činnost považovat v zásadě za rutinu, tak při převzetí sbírky takto velkého rozsahu a rozmanitosti bylo třeba hodně zkušeností a vynalézavosti. Důležitou se ukázala být i solidárnost kurátorů ostatních sbírek, když často jimi strážný prostor pro dlouhodobý růst jejich sbírek ve společných depozitářích byl z větší části naráz zaplněn fondy Sběrky Muzea dělnického hnutí. Ze zařízení byla snaha v maximální míře využít stávající posuvné kovové regály s variabilitou polic a tyčí. Takto byly

9 Darovací smlouva a Smlouva o spolupráci, uzavřené mezi Národním muzeem a Muzeem dělnického hnutí, o. p. s., sídlem José Martího 269/31, 162 00 Praha 6 – Vešelavín.

10 Dle předávacích protokolů se od června 2014 do dubna 2017 uskutečnilo celkem 40 převozů sbírkových předmětů, archiválií a knih, které naplnily 30 nákladních aut stěhovací firmy a 19 aut Národního muzea.

11 Část v Knihovně NM procesem sterilizace již prošla, část zpracovávaná Oddělením novodobých českých dějin je sterilizována přibližně z poloviny. Sterilizaci projde i část plakátů, které byly uloženy v místnosti společně s knihami, u nichž bylo prokázáno napadení plísní.

Obr. 5: V kolekci obrazů s pracovní tematikou je i olejomalba s výjevem svářečů kolejí od světoznámého malíře Emila Filly. Obraz, jehož název není znám, vznikl na přelomu 40. a 50. let 20. století. Národní muzeum, Sbírka Muzea dělnického hnutí, fond Výtvarné umění. Foto: Olga Tlapáková, 2017.

umístěny kovové plastiky, militaria, průmyslové výrobky ad. Stuhy v posuvných regálech visí na atypicky vytvořených závěsech. Pro rozměrnější předměty byly použity kovové policové regály a skladové regálové systémy, jež prošly úpravou pro každý typ předmětů (obrazy, modely, plastiky). Pro plakáty, nerámované grafiky a obdobný materiál byly pořízeny

kovové regály s výsuvnými policemi. Převážná většina z nich je ve formátu A0. Obdobně na plocho, ovšem v uzavřených kovových mapovnicích, jsou uloženy prapory, vlajky a umělecké textilie. Ještě je třeba zakoupit uzavíratelné skříně pro dary a drobné předměty ze sbírkového fondu Společnost a spolkový život a mapovnici na vlaječky a drobné textilie. Unikátní předměty jsou uloženy ve dvojici trezorů, darovaných Národnímu muzeu společně se Sbírkou. Negativy, fotoalba, pozitivy a audiovizuální materiály (filmy, LP, CD, DVD a kazety) budou po vyčištění a provedení evidence uloženy do chlazených depozitářů.¹² Archiválie a knihy jsou ukládány dle aktuálního zařízení jednotlivých přidělených depozitářů, buď

Obr. 6: Zobrazení ženy, pionýrky a holčičky na nástěnné malbě ve vstupní hale budovy Muzea Klementa Gottwalda od Vojtěcha Tittelbacha. Dnes je sejmuta na plátně o velikosti 284 x 331 cm. Národní muzeum, Sbírka Muzea dělnického hnutí, fond Výtvarné umění. Foto: Olga Tlapáková, 2017.

do posuvných, nebo pevných kovových regálů. Nelze opomenout ani velké množství obalového materiálu (nekyselé papíry a kartony na prokládání, desky, ramínka na oděvy, krabičky, netkané textilie, archivní kartony atd.). Stejně jako evidence takto rozsáhlé Sbírky, tak i její řádné uložení je procesem na dlouhá léta.

Charakteristika Sbírky a koncepce nového zpracování jejího muzejního fondu

Sbírka Muzea dělnického hnutí zahrnuje sbírkové předměty, archiválie a knihy. Jednotlivé části Sbírky jsou roztrženy dle povahy materiálu (muzejní fond sbírkových předmětů, archivní fond písemných materiálů a knihovní fond) a jejich evidence podléhá třem různým zákonům – muzejnímu, archivnímu a knihovnímu. Z tohoto důvodu je v současné době Sbírka zpracovávána následujícím způsobem: muzejní fond sbírkových předmětů (zejména trojrozměrné a umělecké předměty včetně fotografického a audiovizuálního materiálu) je zpracováván v Oddělení novodobých českých dějin Historického muzea; archivní fond písemných materiálů, drobných tisků a materiály archivní povahy z osobních fondů významných osobností zpracovává Archiv Národního muzea Historického muzea; knihovní fond z původní knihovny Muzea dělnického hnutí je zpracováván z části v Knihovně Národního muzea a z části v Oddělení novodobých českých dějin Historického muzea.

Sbírka zahrnuje tematicky podstatnou část společenských hnutí včetně mezinárodních souvislostí a historickou dokumentaci k dějinám a některým oblastem činnosti politických stran (především KSČ a sociální demokracie). Průřezově se věnuje rozvoji československé společnosti především ve 2. polovině 20. století.¹³ Konkrétně jsou ve sbírce obsaženy prezentace historických revolučních událostí – doby husitské, roku 1848, vzniku a rozvoje dělnického hnutí, dějin čs. sociálně demokratického hnutí a dějin KSČ, občanské války ve Španělsku,¹⁴ protifašistického odboje, Slovenského národního povstání, let 1945¹⁵

Obr. 7: Uniforma legionáře ze sbírky Muzea Klementa Gottwalda. Národní muzeum, Sbírka Muzea dělnického hnutí, fond Militaria. Foto: Olga Tlapáková, 2017.

a 1948, budování lidové demokracie a počátků socialismu. Podstatnou součástí Sbírky jsou předměty, písemné dokumenty a knihy k prezidentu Klementu Gottwaldovi, Juliu Fučíkovi i dalším významným osobnostem (prezident Antonín Zápotocký, Gusta Fučíková ad.). Rozmanitost typů předmětů a rozsah materiálového spektra Sbírky je dán tematickým sběrem k určitým událostem, jevům, osobnostem ad. - od nejunikátnějších až po běžné „typové“ věci každodenního života.

Časově lze Sbírku zasadit do období od roku 1848 až do 80. let 20. století s tím, že

12 Stav negativů ze Sbírky bude stabilizován v rámci projektu IROP – Záchrana a zpracování ohrožených negativů Historického muzea Národního muzea, registrační číslo projektu:

CZ.06.3.33/0.0/0.0/16_026/0001/678 (Ministerstva pro místní rozvoj ČR), který je realizován v období od 1. 1. 2017 do 31. 12. 2021. Jeho cílem je záchrana, tj. restaurování, digitalizace a optimální uložení ohrožených negativů tří fondů Národního muzea.

Dále je aktuálně externě zadáno odplnění filmů a následně bude na specializovaném filmovém pracovišti po částech prováděno jejich čištění a digitalizace.

13 K prezentaci tohoto tématu byla soustavně MKG vytvářena dokumentace československého průmyslu a doklady jednotlivých profesních skupin společnosti především v podobě vzorků a katalogů výrobků, oděvů, uměleckých zpodobnění (obrazy, plastiky), náradí a v menší míře i typů zařízení.

14 Informace o pramenech k občanské válce ve Španělsku v letech 1936–39 ve fondech Sbírky jsou uvedeny v článku archiváře Sbírky: MAJTENYI, David. Španělská občanská válka (1936–1939) v dokumentech Archivu Národního muzea. Časopis Národního muzea, Řada historická, roč. 185, č. 3–4, s. 3–18.

15 Materiály ke květnovému povstání 1945 v Praze ve fondech Sbírky jsou prezentovány v článku: FUKSA, Ivan. Němí svědci květnových bojů na pražských barikádách. Muzeum3000 [online]. 5. 5. 2015 [cit. 31. 8. 2017]. Dostupné z: <http://muzeum3000.nm.cz/clanek/nemi-svedci-kvetnovych-boju-na-prazskych-barikadach>.

Obr. 8: Model osobního automobilu ŠKODA 120, model výroby 1976, je součástí kolekce darů ze sbírky Muzea Klementa Gottwalda. Národní muzeum, Sběrka Muzea dělnického hnutí, fond Modely.
Foto: Olga Tlapáková, 2017.

16 Společně se Sbírkou byly převzaty i zachované přírůstkové a evidenční knihy, listkové katalogy a další navigující evidence sbírek původních muzeí, včetně fotodokumentace fondů. Důležitým podkladem jsou též přehledy části sbírkových fondů s vlastní evidenční číselnou řadou, vytvořené Muzeem dělnického hnutí.

17 Struktura sbírky vedená Muzeem dělnického hnutí vycházela z charakteristiky předmětů kulturní hodnoty a kritérií, obsažených v Seznamu předmětů kulturní hodnoty, který je přílohou č. 1 k zákonu č. 71/1994 Sb., o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty. Struktura je přesně specifikována v Příloze č. 1 Darovací smlouvy.

18 Jednalo se o obrazy, plastiky, textilie, vyznamenání a řády, modely, militaria, osobní a dedikované knihy. Osobní a specifické předměty byly zařazeny do sbírkového fondu Společnost a spolkový život.

hlavním těžištěm je 20. století. Starší období je zaměřené především na dokumentaci a prezentaci počátků dělnického hnutí.

ARCHIVNÍ část Sbírky o stovkách tisíc položek zahrnuje rozsáhlý fond písemných materiálů a drobných tisků a materiály archivní povahy z osobních fondů významných osobností: Julia Fučíka, Klementa Gottwalda, Antonína Zápotockého, Gusty Fučíkové ad. Zvláštní význam má originál rukopisu Fučíkovy *Reportáže, psané na oprátce* a soubor jejích tuzemských i zahraničních vydání. V osobním fondu Klementa Gottwalda je kromě písemností a korespondence zahrnut i soubor jeho čestných občanství. Velice významné jsou archivy třech původních muzeí, kde se nachází dokumentace a korespondence s jinými institucemi u nás i v zahraničí a také například scénáře výstav a stálých expozic.

Vybraná část KNIHOVNÍHO fondu zpracovávána v Knihovně Národního muzea i část zpracovávána Oddělením novodobých českých dějin o řádově desítkách tisíc položek zahrnuje publikace a tiskoviny z období 19. a 20. století k tematickému zaměření Sbírky – dělnické hnutí, sociální dějiny, politické strany, místopis ad. Zvláště vyčleněným souborem jsou politické brožury, jež byly kompletovány jako samostatná součást původní knihovny Muzea dělnického hnutí a i při nové evidenci Knihovnou Národního muzea jsou vedeny odděleně.

MUZEJNÍ část Sbírky v rozsahu stovek tisíc položek obsahuje sbírkové předměty, unikátní knihy a fotografický a audiovizuální materiál. Charakteristice a způsobu

jejího nového zpracování je věnován následující text.

Obecně lze uvést, že základem odborného zpracování Sbírky je její zachování jako celku se vzájemným provázáním muzejního, archivního i knihovního fondu a maximálně možným využitím informací a souvislostí z evidencí původních muzeí.¹⁶

Nové členění muzejního fondu na jednotlivé sbírkové fondy a ty ještě na významné celky, zpracované v červnu 2017, bylo vytvořeno za účelem provedení nové systematické evidence Sbírky. Vychází z aktuálního stavu poznání Sbírky a předpokládá se, že v průběhu následujících let bude docházet k jeho upřesňování na úrovni významných celků. Ze struktury sedmnácti sbírkových fondů vedených Muzeem dělnického hnutí¹⁷ bylo nově vytvořeno deset muzejních sbírkových fondů: Výtvarné umění, Plakáty, Společnost a spolkový život, Prapory a vlajky, Militaria, Modely, Numismatika a faleristika, Filatelie a pohlednice, Knihy, Fotografie a audiovizuální média.

V nové struktuře se kromě jiného odrazily specifické požadavky na uložení a především požadavky na zpracování dle trojice právních předpisů. Dokumentační materiál a osobní památky vztahující se k významným osobnostem, vedené jako *Osobní fondy významných osobností kulturního a veřejného života*, byly z části zařazeny ke zpracování jako archiválie, z části byly jako 3D předměty zařazeny do nových sbírkových fondů dle materiálu a typu.¹⁸ Kontinuita těchto souborů samozřejmě zůstane zachována v rámci nové evidence formou údajů o původu předmětu a dané osobnosti. V minulosti již byl obdobně soubor darů institucím a významným osobnostem zahrnut do *Sbírky výtvarného umění*. Snížení počtu sbírkových fondů bylo možné i díky spojení typově podobných celků – do Výtvarného umění byly zahrnuty *Předměty z oboru architektury a exteriérové objekty* a *Sbírky výtvarného umění*, a sloučením trojice *Sbírka předmětů z oboru vědy, techniky a průmyslu*, *Sbírka předmětů z oboru historie veřejného a spolkového života*, *významných událostí sociálních dějin*,

Obr. 9a+b: Pamětní medaile společného letu na palubě orbitálního komplexu Saljut vydaná sovětskou stranou, kterou Muzeu Klementa Gottwalda věnoval předseda Čs. komise Interkosmos J. Kožešník v souboru předmětů symbolického významu, které byly v březnu 1978 vyneseny posádkou kosmické lodi Sojuz 28 do kosmického prostoru. Národní muzeum, Sbírka Muzea dělnického hnutí, fond Numismatika a faleristika. Foto: autorka, 2017.

zájmových činností a využívání volného času a Sbírka předmětů z oboru etnografie vznikl nový sbírkový fond Společnost a spolkový život. Dále soubory numismatického a fi-

latelistického materiálu a pohlednice netvoří cílené souborné celky, ale jsou spíše doplňkovou záležitostí k významným osobnostem či událostem, takže byly nově

Obr. 10: Slovenské národní povstání, ústup partyzánů do hor, 1944. Autor fotografie neznámý, 1944. Národní muzeum, Sbírka Muzea dělnického hnutí, fond Fotografie a audiovizuální média.

Co připravujeme

V souvislosti s oslavami 40. výročí Slovenského národního povstání připravujeme pro naše návštěvníky některé akce.

Již 27. srpna 1984 bude otevřena výstava Slovenské národní povstání připravená v úzké spolupráci s Muzeem Slovenského národního povstání v Bánské Bystrici. V souvislosti s touto výstavou budou na požádání hromadných výprav promítány krátké dokumentární filmy s tématikou SNP.

Dále Muzeum Klementa Gottwalda připravuje seriál promítání celovečerních hraných filmů, které byly natočeny k výročí povstání v uplynulých letech. Filmy jako např. Bílá tma, Vlčí díry, Kapitán Dabač apod. budou promítány ve dnech: 12., 15., 25., 26. a 27. 9. 1984 vždy s krátkým úvodním slovem lektora MKG. Denně bude organizováno promítání 3x a to v 9.00, 11.00 a ve 13.00 hod. Objednávky budou přijímány i telefonicky v Muzeu Klementa Gottwalda. Kapacita kinosálu je 130 míst.

Vedle toho připravujeme ve dnech 6., 11., 13., 18. a 20. 9. 1984 besedy s příjmy účastníky Slovenského národního povstání. Tyto besedy, připravené ve spolupráci se Svazem protifašistických bojovníků, budou v uvedené dny vždy od 9.00 hod. Závažné přihlášky pro školy i jednotlivé třídy přijímá i telefonicky MKG již v současné době. Každá beseda, která bude provedena v kinosále o kapacitě 130 míst bude doplněna krátkými dokumentárními filmy.

Veškeré informace k uvedeným akcím u příležitosti oslav 40. výročí Slovenského národního povstání poskytne pracovník propagace Muzea Klementa Gottwalda na čísle telefonu 24 64 51-3.

Závěrem dovoluji, abychom Vám všem popřáli hezkou dovolenou. Těšíme se na shledání s Vámi při některých akcích pořádaných Muzeem Klementa Gottwalda, které v letošním roce oslaví 30 let své činnosti.

v němž je systematická evidence prováděna.

Struktura a obsah sbírkových fondů nového členění je následující: Sbírkový fond Výtvarné umění obsahuje malby, kresby, grafiky, tisky, plastiky (busty, reliéfy, sochy vč. exteriérových plastik), pamětní desky, tapisérie, umělecké textilie a další výtvarné objekty i amatérskou tvorbu (produkce ze soutěží, dary apod.). Kolekce zahrnují díla s pracovní tematikou, portréty osobností, události socialistického a dělnického hnutí, válečnou tematiku, krajino-malbu ad.¹⁹ Sbírkový fond Plakáty obsahuje především politické a propagační plakáty a dále pak plakáty kulturních akcí, autorské plakáty, pásová hesla, vyhlášky (včetně období 2. sv. války), pozvánky, soubory agitačních materiálů apod.²⁰ Do fondu jsou zahrnuty i mapy a kalendáře. Sbírkový fond Společnost a spolkový život obsahuje různorodé soubory dokládající vývoj společnosti a historii veřejného a spolkového života. Konkrétně zahrnuje oděvy a předměty jednotlivých profesních skupin, materiály a výrobky z různých odvětví průmyslu a čs. závodů, předměty z veřejného a spolkového života včetně sportu (razítka, poháry, oděvy ad.), dary institucím a významným osobnostem (prezidentům Gottwaldovi a Zápotockému, Juliu a Gustě Fučíkovým) a také předměty vážící se k uvedeným osobnostem. Sbírkový fond Prapory a vlajky uchovává soubor praporů a vlajek (spolkové, vojenské, tuzemské i zahraniční), včetně doplňků – stuhy, žerdě, špice. Obsahuje též kolekci tuzemských i zahraničních vlaječek. Sbírkový fond Militaria obsahuje především předměty spojené s válečnými konflikty: chladné zbraně, uniformy a výstroj, vybavení a předměty vztahující se k událostem 1. a 2. světové války (odboj, koncentrační tábory, květnové povstání 1945, Lidice apod.). Zařazeny jsou do něj i uniformy a artefakty z 2. poloviny 20. století. Sbírkový fond Modely zahrnuje soubory modelů strojů a zařízení, dopravních prostředků, architektury apod., které byly převážně darovány při různých příležitostech prezidentům republiky nebo institucím, a makety vytvořené pro expoziční

PRAHA 1, STARÉ MĚSTO
RYTIŘSKÁ 28, PSČ 110 00 - TEL. 24 64 51-3, 24 63 71

OTEVŘENO DENNĚ KROMĚ PONDĚLÍ
OD 8 DO 17 HODIN, NEDĚLE OD 9 DO 15 HODIN

Obr. 11: Programy k oslavám 40. výročí Slovenského národního povstání v Muzeu Klementa Gottwalda, srpen 1984.

¹⁹ Výběr z tohoto fondu byl prezentován na výstavě Československý socialistický realismus 1948-1958, která se konala od 7. 11. 2002 do 9. 2. 2003 v Galerii Rudolfinum, Praha. Zasazení uměleckých děl do kontextu je publikováno v katalogu výstavy: PETIŠKOVÁ, Tereza. Československý socialistický realismus 1948-1958. Praha: Gallery, 2002.

spojeny s typologicky blízkými významnými celky, jež dříve tvořily samostatné sbírkové fondy – numismatika s faleristikou a filatelie s pohlednicemi. Ostatní nové sbírkové fondy respektují členění užívané již v původních muzeích.

Vzhledem k opravdu velkému počtu sbírkových předmětů bude mít každý z deseti sbírkových fondů vlastní řadu inventárních čísel (každý fond má přidělenou jednopísmennou zkratku). Předěje se tak nesrovnalostem s neobsazenými čísly při přidělování číselných řad jedné sbírky více kurátorům a navíc se bude možné okamžitě zorientovat v předmětech právě podle inventárních čísel. Jednotlivé sbírkové fondy musely být již nyní co nejpodrobněji rozděleny do významných celků, především kvůli vytvoření struktury Sbírky v počítačovém systému DEMUS,

účely MKG a MVIL (modely strojů a zařízení, makety husitských zbraní, relikty expozičních panelů, soubory výstavních panelů apod.).²¹ Sbírkový fond Numismatika a faleristika obsahuje státní, vojenské, spolkové, rezortní i zahraniční řády a vyznamenání, včetně kolekcí vyznamenání z osobních fondů Klementa Gottwalda, Antonína Zápotockého, Julia Fučíka, Gusty Fučíkové ad. Dále zahrnuje pamětní a příležitostné medaile včetně autorských návrhů, mince, papírová platidla včetně nouzových, plakety a rozsáhlý soubor odznaků. Sbírkový fond Filatelie a pohlednice obsahuje české i zahraniční poštovní známky a pohlednice (místopisné, žánrové a jejich soubory). Sbírkový fond Knihy je výběrem publikací se specifickou historickou hodnotou (např. první vydání Komunistického manifestu z února 1848 nebo dedikované, případně signované publikace z muzeí a z osobních fondů významných osobností – např. soubor z původní knihovny Julia a Gusty Fučíkových včetně českých a cizojazyčných vydání knih Julia Fučíka). Sbírkový fond Fotografie a audiovizuální média materiálově obsahuje skleněné a analogové negativy, fotografické pozitivy, fotoalba, diapozitivy, 16mm a 35mm filmy (hrané, dokumentární, vzdělávací a instruktážní), videokazety, DVD, dále fonotéku zahrnující gramofonové desky, magnetofonové pásky, kazety, CD nahrávky. Stejně jako celá Sběrka i tento fond mapuje československé politické, sociální i kulturní dějiny včetně mezinárodních souvislostí.

Zpracováváním Sběrky se v současnosti na celý úvazek zabývají dvě kurátorky a jeden archivář. Jedna kurátorka spravuje rozsáhlý specializovaný fond Fotografie a audiovizuální média. Další 8 fondů má na starosti druhá kurátorka, které při zpracovávání evidence pomáhají dva externisté na celkem 0,7 úvazku. Fond Knihy a knihovnu ke Sběrce má na Oddělení novodobých českých dějin na starosti, v rámci svého stávajícího pracovního úvazku, jedna z kurátorek Sběrky Oddělení novodobých českých dějin. Díky aktivitě kurátorek jsou do katalogizace knih a práce se Sběrkou zapojováni i dobrovolníci. Evidence knih v Knihovně Národ-

ního muzea probíhá v rámci personálního zajištění provozu jejího depozitáře.

V současnosti je muzejní část Sběrky ve stádiu zpracovávání – je prováděno třídění, čištění, ukládání a především vytváření evidence 2. stupně. V archivním fondu probíhá třídění do celků a již podrobné zpracovávání chronologické řady drobných tisků. V obou částech knihovny budou jednotlivé svazky zaevidovány do knihovního systému Verbis. Rešerše a výpůjčky na výstavy jsou v muzejním fondu i archivu realizovány obdobným způsobem jako u již zpracovaných sbírek, jen se jedná o výrazně časově náročnější práci. Badatelský servis je zajištěn na základě domluvy.

Závěr

Zásadním předpokladem zachování jedné z hlavních hodnot Sběrky Muzea dělnického hnutí je udržení její celistvosti. Při zpracovávání Sběrky třemi odděleními Národního muzea je jejich úzká spolupráce a propojení vytvářených evidencí nezbytným základem pro zajištění její vypovídací hodnoty. Právě souvislosti a rozmanitost tematicky cíleně komponovaných celků tohoto muzejního dědictví – od fotodokumentace přes písemné prameny až po trojrozměrné předměty, jsou

Obr. 12: Depozitář kovových plastik v průběhu třídění předmětů. Foto: autorka, 2017.

20 Výběr z kolekce politických plakátů je publikován např. v: AULICH, James a SYLVESTROVÁ, Marta. *Political posters in Central and Eastern Europe 1945-1995: signs of the times*. 1st pub. Manchester: Manchester University Press, 1999.

21 Makety husitských zbraní z expozice MKG byly k vidění na výstavě Národního muzea *Druhý život husitství*, konané od 13. 5. 2016 do 26. 3. 2017 v Národním památníku na Vítkově.

zásadním potenciálem, který může Sběrka nabídnout pro budoucí výzkum i prezentaci československých dějin.

Nemohu si odpustit přání dostatku energie kurátorkám a archivářům Sběrky, pracovníkům knihovny, externím spolupracovníkům i vedení Národního muzea, protože zpracování takto rozsáhlé Sběrky je týmová práce a neobejde se bez dlouhodobé podpory.

Děkuji všem, kteří se zapojili do procesu převzetí Sběrky, a těm, kteří se mnou trpělivě konzultovali strukturu nového členění sbírkových fondů a text příspěvku, dále kolegům z Oddělení péče o sbírky a Oddělení správy depozitářů Tereziín za nekonečnou podporu při práci se sbírkou, a také ředitelce Muzea dělnického hnutí o. p. s. Libuši Eliášové, bez jejichž podrobných znalostí Sběrky by její zpracování bylo výrazně obtížnější.

Použité zdroje

25 let Muzea Klementa Gottwalda. Praha: Muzeum Klementa Gottwalda, 1979.

BRABEC, Václav. 5 let Muzea Klementa Gottwalda. Praha: Muzeum Klementa Gottwalda, 1959.

BROŽ, Miroslav a PEREMSKÝ, Milan. *Muzeum Vladimíra Iljiče Lenina v Praze – historie a současnost*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1988.

FUKSA, Ivan. Němí svědci květnových bojů na pražských barikádách. *Muzeum3000* [online]. 5. 5. 2015 [cit. 31. 8. 2017]. Dostupné z: <http://muzeum3000.nm.cz/clanek/nemí-svedci-kvetnovych-boju-na-prazskych-barikadach>.

JEŽEK, Alexandr a PEREMSKÝ, Milan. *Muzeum Vladimíra Iljiče Lenina v Praze*. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví v Praze, 1976.

MAJTENYI, David. Španělská občanská válka (1936–1939) v dokumentech Archivu Národního muzea. *Časopis Národního muzea, Řada historická*, 2016, roč. 185, č. 3–4, s. 3–18.

Muzeum Klementa Gottwalda. Tematické okruhy sbírkotvorné činnosti Muzea Klementa Gottwalda v oblasti dokumentace dějin revolučního dělnického hnutí a dějin Komunistické strany Československa. Praha, nedatováno.

Muzeum Klementa Gottwalda v Praze. Expozice dějin revolučního dělnického hnutí a Komunistické strany Československa – průvodce. Praha: Panorama, 1982.

PETIŠKOVÁ, Tereza. *Československý socialistický realismus 1948–1958*. Praha: Gallery, 2002.

PODHAJSKÝ, František A. (ed.). *Julek Fučík – věčně živý!*. 1. vyd. Brno: Host, 2010.

PUBAL, Václav. *Muzea, galerie a památkové objekty v ČSR*. Praha: Národní muzeum, 1973. Muzejní práce Národního muzea v Praze; sv. 15.

SOMMER, Vítězslav. *Angažované dějepisce: stranická historiografie mezi stalinismem a reformním komunismem (1950–1970)*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2011. *České dějiny*; sv. 2.

ZADRAŽILOVÁ, Lucie. Sorela v Československu. Umění socialistického realismu jako kulturněhistorické téma. *Art & antiques: váš průvodce světem umění*, Praha: Feive, 2012, č. 7+8.